

U r s a n toiminnasta kolmen vuosikymmenen aikana.
=====

5.12.51. Pentti Kalaja.

1. Syntyvaiheet.

Ursan syntymisen ensimmäinen vaihe tapahtui joulukuun 12 p:nä vuonna 1918 vain viikko Suomen itsenäiseksi julistautumisen jälkeen. Silloin maisteri Yrjö Väisälä kutsui eräitä tähtitiedettä harrastavia tuttaviaan kotiinsa perustamaan seuraa, "jonka tarkoituksena on tähtitiedettä harrastavien henkilöitten yhdistäminen koko Suomen tasavallassa, heidän harrastustensa tukeminen ja eteenpäinvieminen hankkimalla sopivaa kansantajuisia kirjallisuutta ja myöskin havaintovälineitä." Tässä kokouksessa päätettiin ryhtyä toimenpiteisiin seuram perustamiseksi. Kolme viikkoa myöhemmin, 18 p:nä tammikuuta 1918 pidetyssä kokouksessa laadittiin sääntöehdotus, sama, jonka pohjalta Ursan nykyiset säännöt juontavat alkunsa.

Heti tämän jälkeen alkoi vapaussota, joka tietenkin keskeytti alkaneen toiminnan. Ajatus virisi uudelleen toiminta-asteelle vasta kaksi vuotta myöhemmin, tällöinkin maisteri Yrjö Väisälän aloitteesta. Hänen kotonaan pidettiin huhtikuun 10. p:nä v. 1920 taas kokous ja silloin perustettiin Tähtitieteellinen Seura. ~~Tähtitieteelliseksi~~ Samalla päätettiin rajoittaa Seuran toiminta toistaiseksi yksityisiin puitteisiin, toisin sanoen Seuraa ei vielä silloin tehty julkiseksi. Viikkoa myöhemmin, huhtikuun 17. p:nä pidetyssä kokouksessa Seuralle vahvistettiin nimeksi U r s a.

x Seuraavana syksynä ja talvena 1920-1921 pidettiin taas useita kokouksia ja tähti-iltoja, joissa maisteri Väisälä näytteli jatkuvalla innostuksella sekä monia tähtitieteellisiä koneitaan että tähtitaivaan nähtävyyksiä ja vieraanvarainen rouva Väisälä tarjosi osanottajille kahvia tai teetä. Hankittiin myös varojen mukaan kirjallisuutta. Näin luetaan "Kartomuksessa Ursan toiminnasta vuosikokoukseen lokaks. 18 p:nä 1922 saakka".

Samassa kertomuksessa selostetaan edelleen, että syksyllä 1921 yhdistykseen liittyi muutamia uusia, innokkaita jäseniä - mainittakoon vain nimet Heiskanen ja Warén - jakokouksessa lokakuun 14. p:nä uskallettiin jo päät-

tää tehdä yhdistys julkiseksisekä hankkia sille kokouspaikka muualta kuin maisteri Väisälän kotoa. Lehtori V.J. Kallion välityksellä saatiinkin kokouspaikaksi Suomalaisen Lyseon fysiikan oppisali. Silloisen sihteerin, maisterin Uno Pesosen kertomus päättyy tältä kohdalta mainintaan, että vanhan, eli n.s. pikku-Ursan vuosikokous, jota voidaan pitää nykyisen, julkisen Ursan perustamiskokouksena, pidettiin uudessa kokouspaikassa marraskuun 2 p:nä 1921. Silloin sääntöjen mukaiset toimihenkilöt valittiin ja toiminnan katsottiin muuttuneen yksityiseltä pohjalta julkiselle pohjalle.

Arkistojen kätköistä selviää, ~~38553~~ siis, että Ursalla on kolme valinnanvaraista syntymäpäivää. Joulukuun 12 p. 1917, Huhtikuun 10.p. 1920 ja marraskuun 2. p. 1921. Näistä edelläkerrotuilla perusteilla on viimeksimainittu otettu viralliseksi syntymäpäiväksi.

Arkistojen kätköistä selviää myös, että joulukuun 1917 kokoukseen ottivat osamaisteri ja rouva Väisälä, maisteri Mattsson, maisteri H. Fröberg, toimittaja Ilmari Kivinen ja ylioppilas Uno Pesonen.

2. Toiminnan laajeneminen.

Yhdistyksen muututtua julkiseksi sen jäsenmäärä oli 21. Tästä pienestä mutta hyvää ainesta sisältäneestä ytimestä kehkeytyi varsin nopeasti suuri ja monihaarainen yhdistys. Jäsentilastosta näemme, että jo vuoden kuluttua jäsenmäärä on 128. Tällöin uusien sääntöjensä mukaan yhdistys alkoi jo ulottaa toimintaansa maaseudullekin. Paikallisosastoja syntyi monella taholla ja toiminta oli kaikkialla vireätä. Mainittakoon, että talvisaikana kokouksia pidettiin suunnilleen joka kolmas viikko. Ursalaiset työskentelivät myös tähtitieteellisten kysymysten parissa, ~~ei välttämättä~~ ainakin keskeiset ursalaiset, eivätkä vain kuuluneet yhdistykseen. Eräksi ensi-tavoitteeksi asetettiin tähtitornin aikaansaaminen ja viidessä vuodessa perustamisesta alkaen Ursan tähtitorni Kaivopuistossa olikin valmis. Tähtitornin vihkiäiset pidettiin marraskuun 20. p:nä v. 1926.

Vuoden 1926 - 27 toimikauden alkaessa oli saavutettu eräs maksimi. Jäsenmäärä oli kohonnut yli kolmensadan. Paikallisosastoja oli maaseudulla seit-

semän. Kokustoiminta jatkui jo muovautuneita uomia myöten, ehkä hieman hiljentyneenä alkuäännostuksista.

Tästä maksimista alkaa toiminta osoittaa heikkenemisen oireita. Vaikka-kaan en itse ole ollut mukana, rohkenisin lausua melkoisella varmuudella, että pääsyynä tämän ensimmäisen hiljaisen kauden alkamiseen toiminnassa oli Ursan perustajan vuonna 1925 tapahtunut siirtyminen Helsingistä Turkuun. Sama ilmiö on melkein eittämättömällä varmuudella esiintynyt myös kaikissa niissä paikallisosastoissa, joissa toiminta on ollut yhden tai harvojen ~~kannattajien~~ aktiivisten jäsenten käsissä.

Toimintavuoden 1927 - 28 vuosikertomuksessaan silloinen sihteeri, tohtori V. A. Heiskanen kirjoittaa tästä: "Kuluneena vuotena, kuten edellisinäkin, on Ursan toiminta ollut hiljaisen puoleista. Tämä johtuu arvattavasti useammasta seikasta. Ensiksikin on maassamme kovin vähän sellaisia kansalaisia jotka tähtitieteellisestä työstä saisivat elatuksensa, ja joiden tutkimustoiminta liittyisi suoranaisesti tähtitieteeseen. Toiseksi meillä on tähtitieteen harrastuksesta vilpittömästi innostuneitten joukko pieni. Kolmanneksi on taistelu leivästä siksi ankara, ettei juuri keltään tahdo jäädä aikaa eikä energiaa sellaiseen palkattomaan aatteelliseen työhön, jollaista Ursan toiminta on. Neljänneksi painaa yhdistystämme tätä nykyä yli 40 000 Smk. suuruinen laina, mikä on osaltaan myös ollut omiaan herpaisemaan Ursan toimintaa." Samat sanat sama sihteeri lainaa seuraavankin vuoden toimintakertomukseen, sillä eroituksella vain, että laina on pienentynyt 35 000 markaksi.

Siirryttyään Turkuun professoriksi, Ursan perustaja perusti tietenkin paikallisosaston heti sinne. Siitä sanotaan vuoden 1927 - 28 toimintakertomuksessa, että murheiden lomassa on ilahduttavana ilmiönä mainittava Turun paikallisosasto, joka on toiminut niin ripeästi että on ennättänyt hankkia itselleen 4000 markan velan. Velka johtui lähinnä tähtitornin rakentamisesta Turkuun. Seuraavan vuonna Turun Ursa muodostuikin sitten omaksi rekisteröidyksi yhdistykseksi.

Hiljaiselo jatkui kiteytyneisiin muotoihinsa vakiintuneena koko 1930-luvun alkupuoliskon. Tähtitornin käyttö oli tällöin kyllä jokseenkin vil-

kasta. Kokoustoiminta sensijaan oli laimeata. Useana peräkkäisenä vuonna oli vain kaksi tai yksi kokous. Paikallisosastot olivat ~~muokkama~~ kirjanpidon mukaan kuolleet vuosina 1930 - 1933 kaikki, Mikkelin osastoa lukuunottamatta. Tosiasiallisesti paikallisosastojen kuoleminen oli tapahtunut jo useita vuosia aikaisemmin, sillä kirjoista oli jätetty paremman päivän koittamista odoteltaessa poistamatta sellaisiakin osastoja, joilta ei kahteen tai kolmeen vuoteen ollut kuulunut mitään elonmerkkiä.

Toiminnan vilkastumisena alkoi ilmetä 1930-luvun puolivälissä, niin että talvisodan ja jatkosodan välillä vietetyssä 20-vuotisjuhlamme ~~ainakin~~ historiikissa silloinen sihteeri, maisteri Pentti Kalaja puolestaan toteaa, että useimmissa toimintamuodoissa voidaan hyvällä omallatunnolla väittää että Ursan toiminta ~~on~~ ei ole taantunut, kuten peittelemättä sanottuna tähtinäytöntötoimintaan, jäsenlukuun ja kokoustoimintaan nähden on ollut asianlaista. Tuossa selostuksessa todetaan edelleen, että kun viimeksimainittujen taantumisilmiöitten syitä on pohdittu melkein kaikissa vuosikertomuksissa, ei niitä ole syytä toistaa, ~~Ne~~ poistuvat sikäli, mikäli aktiivista innostusta tähänastista useammassa ursalaisessa herää tähtitiedettä ja Ursan toimintamuotoja kohtaan.

Kuten sanottu, hyvällä tahdolla voidaan todeta jonkinlainen vilkastuminen jo 1930-luvun puolivälissä. ~~muokkama~~ Oma käsitykseni on että yhtenä syynä ~~tähän~~ ehkä tärkein tähän oli noihin aikoihin tapahtuneet kansantajuisten, mutta silti ~~nimennä~~ ~~hähtitieteestä~~ ei liian ~~paperi~~ alkeistasolla olevien mainioitten Jeansin ja Eddingtonin kirjojen ilmestyminen suomeksi.

Voimakas nousukausi alkoi sotien aikana. Kaikissa toimintamuodoissa on todettavissa jo sotien aikana mutta nimenomaan sotien jälkeen varsin suurta kasvua. Käsitykseni on että sodan aikana ihmisillä ilmeni ~~ikni~~ voimakas halu paeta kolkosta arkipäivästä johonkin hyvään harrastukseen. Toisena olennaisena tekijänä pitäisin sitä, että näihin aikoihin Yleisradiossa ja sanomalehdissä siihen asti vallinnut, osittain torjuva asenne muuttui kiinnostukseksi. Yleisradio halusi saada tähtitieteellisiä luonteisia esitelmiä ja sanomalehdet ottivat varsin auliisti palstoilleen sekä tähtitiedettä että myös-

Ohjelma.

Näin olenkin päässyt synteesiin. Mitä nyt eteen. Mihin suuntaan jatkettava. Käsitykseni on, että Ursan tarkoitusperien ~~muuttamiseksi~~ toteuttamiseksi on meneteltävä seuraavaan tapaan.

Kokoustoiminta tulee säilyttää nykyisellä tasollaan sekä lukuisuutensa että laatunsa puolesta Neljä viisi kokousta vuodessa, esitelmät vaihtelevia ei saa unohtaa kansantajuisia eikä myöskään tieteellisempiä.

Näytäntötoiminta, joka Ursan hallitukselle muodostaa raskaimman velvoituksen on, on ehdottomasti saatava jatkumaan samalla tasolla kuin mitä se on viime aikana ollut, siis maalisi- ja huhtikuun kaikkina kirkkaina iltoina, muulloin tilauksesta.

Julkaisutoiminnassa on päästävä eteenpäin. Sitä toimintamuotoa on kehitettävä.

Paikallisosastoille on koetettava antaa kaikkea mahdollista tukea, jotta niissä muuttuneissakin olosuhteissa pysytään toiminnassa.

Nämä ovat nähdäkseni nykyhetken tärkeimmät toimintalinjat Ursan toiminnan jatkamisessa ja kehittämisessä.